בס"ד, גליון מספר 366 • פרשת דברים - ט' באב תשפ"ה • שנה י'

עטרת ישורון

לע"נ הגה"צ ר' יחזקאל אליהו בהגה"צ ר' יהושע הורוביץ זצללה"ה

ק"ק "עטרת ישורון"
דז'יקוב

ע"ש מרן רביה"ק
בעל עטרת ישועה זיע"א
בנשיאות
הגה"צ רבי חיים מאיר הורוביץ שליט"א
אדמו"ר ואבד"ק דז'יקוב

עטרת ראשינו

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

מי שהוא ספק טמא מת האם מותר להזות עליו בשבת

בעמדינו בעיצומם של ימים שבהם אנו מתאבלים על חורבן בית מקדשינו ועל שפלותינו שאין לנו הרגשה בגלות השכינה, ובהם אנו מיחילים ומצפים שאבינו אב הרחמן יושיענו מהרה מכל צרותינו ומהרה ישלח לנו משמים ביהמ"ק הבנוי מאש, ע"כ בע"ה נכתוב בענין הנוגע להלכה הנוהגת רק בבית המקדש, ולאפר פרה אדומה שיזכינו השי"ת בקרוב ליטהר מכל טומאותינו.

הנה ביומא ח' א' אמרי' "אחד זה ואחד זה, מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם, דברי רבי מאיר, רבי יוסי אומר אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד, רבי חנינא סגן הכהנים אומר כהן השורף את הפרה מזין עליו כל שבעה כהן גדול ביום הכפורים אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי", ולקמן ח' ב' אמרי' "הזאה כל שבעה מי איכא, והא קיימא לן דהזאה שבות ואינה דוחה את השבת אלא מאי אית לך למימר שבעה לבר משבת".

והנה השעה"מ ז"ל בפ"א מעיוה"כ ה"ד והגבו"א ז"ל ביומא שם והשפ"א ז"ל ביומא שם הק' קושיא עצומה, הא כיון דהזאה הוי שבות, והרי קיי"ל בעירובין ק"ג א' ובביצה י"א ב' דאין שבות במקדש, וכיון דהזאה היתה במקדש אמאי נאסר להזות על הכה"ג.

ומצינו בדברי רבנן בתראי ז"ל כמה תי' לקושיא זו.

א] השעה"מ ז"ל תי' למאי דאמרי' בפסחים מ"ז א' דכשחל ר"ה ביום חמישי ושישי היו אופים את הלחם הפנים ביום רביעי דאפייתן אינו דוחה שבת, ואקשי' עלה אם נימא דמה"ת צרכי שבת נעשים ביו"ט ומדרבנן הוא דאסור אמאי לא אפו לחה"פ בר"ה, ושינון שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו, וכ' רש"י ז"ל בד"ה שבות קרובה וז"ל "שבות קרובה של יום טוב עצמו, או של אותה שבת עצמה, שצריכה לבו ביום במקדש התירו, שבות רחוקה לדחות שבות יום טוב זה, בשביל שבת שניה לא התירו במקדש".

ולפי"ז תי' השעה"מ ז"ל דה"נ ההזאה לא היתה לצורך אותה שבת אלא לצורך יוה"כ דטעם ההזאה היינו משום חשש שמא נטמא במת וכדאמרי' התם ביומא, וא"כ הו"ל שבות רחוקה ולא התירו, וכ' עוד דגם לדעת רבי שמעון בן הסגן התם בפסחים דגם שבות רחוקה התירו, מ"מ בהזאה דאינה מה"ת אלא מעלה בעלמא ומדרבנן מודה דשבות רחוקה לא התירו.

ויל"ע בדבריו ז"ל דהנה לעיל ד' א' נחלקו ר' יוחנן ור"ל אמאי היו מזין על הכה"ג קודם יוה"כ, דעת ר' יוחנן משום דחיוב פרישה דכה"ג ילפינן ממילואים וכי היכי דהתם הוי הזאה כל ז' ה"נ קודם יוה"כ, ודעת ר"ל דחיוב פרישה ילפינן מסיני ובסיני לא היתה הזאה, וההזאה קודם יוה"כ הו"ל משום מעלה בעלמא, וכ' רש"י ז"ל בד"ה מעלה דהיינו משום יוה"כ לכבוד כניסתו למחנה שכינה.

והתוס' התם בד"ה הזאה כתבו דהא דאמרי' לקמן ח' א' דהזאה משום חשש טומאה ולפיכך לא הזו עליו ברביעי לפרישתו היינו רק לדעת ר"ל אבל לדעת ר' יוחנן דהזאה משום דילפי ממילואים א"כ אין זה משום חשש טומאה יעו"ש.

והשתא לפי"ז נראה בע"ה דלפום תירוצא דהשעה"מ ז"ל דטעמא דאין הזאה בשבת היינו משום דהוי שבות רחוקה דנעשה לצורך יוה"כ, א"כ כ"ז לדעת ר"ל דאין ההזאה חיוב עצמי אלא משום חשש טומאה ולכבוד כניסתו למחנה שכינה, אבל לדעת ר' יוחנן דגמרי' ממילואים דאיכא חובת הזאה כל ז', הנה לפי"ז נמצא דההזאה הוי חיוב עצמי ולא רק משום יוה"כ, וא"כ הי' מן הדין דהיו מזין עליו בשבת דבזה לא שייך תי' דהשעה"מ ז"ל.

מיהו הא ליתא, דהא התוס' התם פירשו הא דהק' ר"י לר"ל "הזאה בסיני מי הוי" דכונתו דלא היתה הזאה בסיני כל ז' והק' עלה התוס' וז"ל "ותימה לי דלקמן בפירקין אמרינן אחד זה ואחד זה מזין עליו כל ז' ומסיק דלבד משבת, ויש לומר במלואים הויא הזאה כל ז' אבל ביום הכפורים בדורות האחרונים גזרו על ההזאה משום שבות ואסרוה בשבת", וכונת התוס' בקושיתם דתיקשי ר' יוחנן לנפשי' הא במילואים היתה הזאה כל ז' וקודם יוה"כ לא הזו כל ז' דבשבת ליכא הזאה, ועלה תי' דאה"נ גם ביוה"כ בעי' הזאה כל ז' מעיקר הדין אלא משום גזירה ביטלו ההזאה בשבת.

הא קמן דגם לדעת ר' יוחנן לא היו מזין בשבת והיינו משום דהוי שבות, ותיקשי לדעת השעה"מ ז"ל הדק"ל הא הזאה שבות הוא ואין שבות במקדש, ותירצו ז"ל לא יועיל בזה דלדעת ר"י אין זה משום צורך יוה"כ וכנ"ל, וצ"ע.

ב] הגבו"א ז"ל כ' דאם הי' מזין עליו בהר הבית לא קשיא, די"ל דהא דאין שבות במקדש היינו רק בעזרה ולא בהר הבית, אלא אדהק' דא"כ אמאי לא היו מזין עליו בעזרה בשבת ונימא אין שבות במקדש, [ועי' בדברי החתם שלמה בהגהותיו ליומא שם מה שתי' אמאי לא יכלו להזות בעזרה] והנה השעה"מ ז"ל כבר הרגיש בזה כ' להוכיח דאין שבות במקדש היינו נמי בהר הבית, אמנם הפר"ח ז"ל בהגהותיו מים חיים על הרמב"ם בפ"ב מעיוה"כ ה"ד כ' דבהר הבית איכא שבות.

ונראה בע"ה להביא ראי' נפלאה דבהר הבית נמי ליכא איסור שבות ובהקדם ב' הקדמות.

א] אמרי' בפסחים מ"ז א' דכשחל ב' ימים דר"ה בחמישי ושישי הי' לחם הפנים של שבת שלאחריו נאכל לי"א יום, דכיון דאפיית לחם הפנים אינו דוחה שבת ויו"ט א"כ היו אופין הלחם ביום ד' ערב ר"ה, והי' נאכל בשבת לאחר י"א יום. ואקשי' עלה אי נימא דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט אמאי אין אופין לחה"פ ביו"ט של ר"ה, נהי דמדרבנן אין נעשין ביו"ט הא אין שבות במקדש. ושינון דשבות רחוקה לא התירו, דהאפי' היתה לצורך אכילת לחה"פ שהי' נאכל שבוע שלאחריו.

ב] במנחות צ"ה ב' אמרי' דלמ"ד דתנור דינו ככלי שרת ומקדש הלחם, חייבין לאפות הלחם הפנים בשבת, דאם יאפו לפני שבת יפסלו בלינה. תו אמרי' התם דאם תנור מקדש א"א לאפות הלחם אלא בעזרה, ומרהיטת הדברים שם נראה דלמ"ד אין תנור מקדשן היו אופים לחה"פ בחוץ, וכ"כ התוס' שם ד"ה אלא, דלמ"ד לישתן בחוץ דמידת יבש לא נתקדשה בהכרח גם אפייתן בחוץ ותנור אינו מקדש ואין אפייתן דוחה את השבת. ומש"כ התוס' בפסחים ל"ו א' ד"ה במקום, בשם רבינו אפרים בן רבינו אפרים הגבור ז"ל דבהכרח לשו המנחות בפנים דהא מדדו עשרון בכלי קודש, היינו רק למ"ד דמדת יבש נתקדשה, אבל למ"ד מדת יבש לא נתקדשה הי' הכל נעשה בחוץ וכדכ' מהרש"א ז"ל בפסחים שם.

ועתה בואו חשבון, למאי דאמרי' דלחם הפנים הי' נאפה לפני יו"ט, א"כ בהכרח דאין תנור מקדשן, וא"כ בהכרח דהיו אופין אותן בחוץ והיינו בהר הבית, ועכ"ז אמרי' דאין שבות במקדש לולי הא דהוי שבות רחוקה, ומוכח דגם בהר הבית אמרי' אין שבות במקדש. וקשיא על שי' הפר"ח ז"ל וכן קשיא על תי' דהגבו"א ז"ל דמה"ט לא הותרה ההזאה על הכה"ג קודם יוה"כ.

ונראה בע"ה לחלק בסברא נכונה, דהנה גם לדעת הפר"ח והגבו"א ז"ל דבהר הבית איכא איסור שבות, מ"מ מודה בעבודות הנעשות רק ע"י כהנים בהר הבית דליכא שבות. דהא טעמא דאין שבות במקדש היינו משום דנעשות ע"י כהנים זריזין, והרי בפסחים ל"ו א' אמרי' דזריזין אי במקום זריזין מותר ללוש בפושרין ולפיכך הנילוש ע"י כהנים דהם זריזין אי בעזרה דהוי מקום זריזין שרי, ולא חיישינן שמא תחמיץ, וה"נ דכוותה.

ולא נחלק הפר"ח ז"ל אלא בדברים הנעשים בהר הבית גם שלא ע"י כהנים, וכגון הא דמטילין עששיות לחמם המים דלא נצרך לזה כהנים, דבזה ס"ל דכיון דנעשים גם שלא ע"י זריזין וגם לא נעשה במקום זריזין דהרי הטבילה הראשונה היתה בהר הבית, לא אמרי' בזה אין שבות במקדש, והשתא לפי"ז א"ש הא דבאפיית לחם הפנים אמרי' אין שבות במקדש אע"ג דנעשה בהר הבית, דכיון דאפיית לחה"פ נעשית רק ע"י כהנים דצריכים זהירות בזה שלא יחמיצו וכדכ' רש"י ז"ל במנחות שם ד"ה במקום, בשינוייא דרב אשי, א"כ שפיר אמרי' אין שבות במקדש, והשתא לפי"ז ניחא נמי תי' דהגבו"א ז"ל הנ"ל, דכיון דההזאה על הכה"ג לא נעשית דוקא ע"י כהנים, א"כ שפיר אמרי' דבהר הבית איכא שבות.

ג] המצפה איתן ז"ל בהגהותיו ליומא ח' ב' תירץ וז"ל "וי"ל דגבי הזאה בשבת איכא ב' שבותים אחד שמתקן גברא והב' דאיכא למגזר משום דרבה שמא יעביר ד"א ברה"ר כדאי' בפסחים (סט) וב' שבותים לא התירו במקדש". והנה האיסור משום שמא יעבירנו מפורש בגמ' התם ס"ט א' והאיסור דמתקן גברא כ' רש"י ז"ל שם ס"ה ב' במתני'.

והנה יסוד דבריו ז"ל דב' שבותים לא התירו במקדש כבר כתב כן הגרעק"א ז"ל בתשו' קמא סי' קנ"ט, וליף לה מהא דכ' הרע"ב ז"ל בפ"ג דעירובין מ"ג, דהא דאמרי' בעירובין ל"ב ב' דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, הני מילי בשבות אחד אבל פעולה אחת שיש בה ב' שבותים אסור גם בבין השמשות, יעו"ש. [ונסתפקתי בספק נפלא, בב' שבותים במקדש בבין השמשות, האם מותרים, דכל אחד מהם יש להתיר מסיבה אחרת חדא משום ביה"ש וחדא משום מקדש].

ברם, הגרעק"א ז"ל מיירי בעובר על ב' איסורים נפרדים דשבות, דהא הרע"ב ז"ל מיירי בב' איסורים טלטול הסכין וחתיכת החבלים, אבל באיסור אחד שנאסר מכח ב' טעמים לא שמענו מדבריו ז"ל דאסור, וסברא היא דחומר ב' שבותים היינו כאשר איכא ב' עבירות, אבל איסור אחד שיש כמה טעמים לאיסורו אין זה חומר בעבירה, וא"כ צ"ע תי' דהמצפ"א ז"ל דהא הכא הוי איסור אחד מכח ב' טעמים ומנלן דגם זה לא הותר במקדש.

ונראה בע"ה ליישב באופן נפלא, דהנה נחלקו ר' אליעזר וחכמים בפ"ט דפרה מ"א האם הזאה צריכה שיעור דעת ר"א דא"צ שיעור ודעת חכמים דצריכה שיעור, ועי' בדברי המשנ"א ז"ל שם כמה שיעור הזאה. והנה מסתברא דאיסור מתקן גברא דהזאה, היינו רק בגמר השיעור, דקודם לכן לא ניתקן וליכא בזה משום מתקן, אבל איסור דשמא יעבירנו עובר כבר בתחילת השיעור, וגדולה מזו נראה בע"ה דגם לר' אליעזר שם דהזאה א"צ שיעור, מ"מ איסור שבות דשמא יעבירנו עובר מיד בפעולת ההזאה, ואיסור מתקן עובר רק כשהזאה הגיעה על גוף האדם הנטהר, ונמצא לפי"ז בהזאה בשבת עובר נמי על ב' איסורים ולא על איסור אחד שנאסר מכמה טעמים.

מיהו לא ברירא לי סברא זו ומקום גדול יש להסתפק בזה, דהנה מי שהזה בשבת ומשום מה ההזאה לא עלתה לו כדין וכגון בהזה בלא כונה לטהר המוזה דכ' הרמב"ם ז"ל בפ"י מפרה ה"ז דההזאה פסולה, האם עבר על איסור שבות דהזאה משום שמא יעבירנו, ומסתברא דלא עבר, דסו"ס קעבר על איסור שבות, והשתא לפי"ז י"ל דגם בהזאה כשרה אין עובר על שבות דשמא יעבירנו אלא בגמר ההזאה שאז חל ע"ז שם הזאה, וצ"ת.

אמנם א"כ צ"ע איפכא, דהנה הגרעק"א ז"ל הוכיח התם דהא דב' שבותים במקדש אסורים היינו רק בעובר עליהם בב"א אבל בעובר עליהם בזא"ז שרי גם במקדש דכל שבות בפני עצמו הותר במקדש, והשתא לדברינו דבהזאה איכא נמי ב' איסורים ועובר עליהם בזה אחר זה, שוב הותר גם במקדש, וא"כ גוף תי' דהמצפ"א ז"ל צ"ע לפי"ז.

מיהו יש לומר דהא דחילק הגרעק"א ז"ל בין שבות אחד לב' שבותים, אין הכונה אם עובר עליהם בזמן אחד או לא, אלא אם עובר עליהם במעשה אחד או בב' מעשים, ואם ב' השבותים נעשה במעשה אחד אע"ג דעובר עליהם בזא"ז אסורים במקדש, וצ"ת.

אמנם בגוף דברי המצפ"א ז"ל דבהזאה על הכ"ג איכא ב' שבותים נלע"ד בע"ה לעורר בדבר החדש.

הנה כיון דההזאה היינו מחשש שמא נטמא במת, א"כ כיון דאין זה אלא ספק, ועל הצד דלא נטמא במת אין כאן תיקון דהא מתוקן ועומד הוא, וכיון דגוף ההזאה אסורה בשבת רק מדרבנן, הי' מן הדין דלישתרי דספיקא דרבנן לקולא, דשמא אין זה הזאה וליכא תיקון גברא.

ולא דמיא לדמאי דאסור לתפריש בשבת וכדתנן בשבת ל"ד א' והתם נמי טעמא משום מתקן וכדכ' הרמב"ם ז"ל בפכ"ג משבת ה"ט, והרי דמאי נמי אינו ספק תיקון דשמא מעושר הוא, הא ליתא, דהתם הרי נאסר לאכלו ללא הפרשת תרו"מ, וא"כ הוי תיקון גמור דע"י ההפרשה ניתר באכילה, אבל הזאה אינו מתרת כלום אלא מעלה דרבנן לחשוש שמא נטמא ולהוציאו מספק טומאת מת, וא"כ בספק טמא דההזאה היא ספק שרי משום ספיקא דרבנן.

אמנם ס"ז ניחא להך טעמא דהזאה אסורה משום מתקן, אבל לאידך טעמא דגזרינן שמא יעבירנו, פשיטא דגם בספק טמא ההזאה אסורה, דכיון דצריך לטלטל המי חטאת לצורך הזאתו חיישינן שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר, ומה לי אם צורך ההזאה הוא צורך ודאי או צורך ספק.

ונמצא לפי"ז דבהזאה בשבת על הכ"ג ליכא טעמא דמתקן גברא דזה שרי משום ספיקא דרבנן, אלא טעם אחד דשמא יעבירנו, וא"כ ליכא אלא שבות אחד, והדק"ל אמאי לא נימא אין שבות במקדש.

ונלע"ד בע"ה לתרץ באופן נפלא, דכיון דכל סיבת ההזאה היינו לא נטמא במת, וא"א לנקוט החבל בב' ראשים, דלענין איסור מתקן בשבת נימא סד"ר לקולא ונקוט הצד דאינו טמא וליכא מתקן, ולענין גוף ההזאה שלכן מזין עליו נקוט דהוא טמא, והרי אם התרת להזות שוב אין צורך בהזאה, ואם יש צורך בהזאה שוב אינך יכול להתיר ההזאה.

ונראה בע"ה להכריח כן דהנה מדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ג משבת ה"ח נראה להדיא דטעמא דאיסור הזאה בשבת הוי משום מתקן, דהא הזכיר איסור הזאה בהדי הנך שאיסורם משום מתקן מנא, יעו"ש, ועכ"ז כ' בפ"א מעיוה"כ ה"ד כ' דאסור להזות על הכ"ג בשבת קודם יוה"כ, הרי מוכח מזה דאע"ג דההזאה הוי משום ספק טומאה מ"מ אסור משום מתקן.

אמנם נראה בע"ה לקיים דברינו דליכא אלא שבות אחד אבל בהיפוך הדברים דמשום מתקן איכא ומשום שמא יעבירנו ליכא.

דהנה הר"ן ז"ל בר"ה [ח א מדפי הרי"ף ד"ה מ"ט] כ' דבמילה בשבת לא גזרי' שמא יעבירנו דרק האב טרוד בזה ואם יבא להעביר ד"א יזכיר ויהו שאסור, וכ' דהא דהוזה על טמא מת בער"ג אסור אע"ג דאין זה צורך יחיד היינו משום דכל ישראל טרודים בעשיית הפסח, וכ' הצל"ח ז"ל בפסחים ס"ה ב' בד"ה רש"י, דלפי"ז הך חששא דשמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר גבי הזאה ליכא אלא בער"פ דכל ישראל טרודים בפסח ואם יעביר ד"א לא יזכיר ויהו שאסור, אבל בשאר שבתות השנה שאין כל ישראל טרודים ליכא גזירה דשמא יעבירנו גבי הזאה, יעו"ש.

ומעתה לפי"ז איפכא שנינו, דבהזאה על הכ"ג בשבת ליכא אלא שבות דמתקן גברא וכנ"ל, אבל בשבת דשמא יעבירנו ליכא דאין כל העם טרודים ואם ישכח ויבא להוציא יזכירוהו האחרים, וא"כ הדק"ל אמאי לא הזו בשבת על הכ"ג הא אין שבות במקדש, ואם אמנם דברי המצפ"א ז"ל יש לבארם לפום דברי התוס' במגילה ד' ב' ד"ה ויעבירנה, דכ' ב' טעמים אחרים בהא דלא גזרי' במילה בשבת שמא יעבירנו ולדבריהם ז"ל בכל הזאה שפיר גזרינן שמא יעבירנו, ומצאתי דרבינו אליקים ז"ל בפי' ליומא ח' ב' כתב להדיא אהא דאמרי' התם דאסור להזות בשבת על הכ"ג וכ' דהיינו משום שמא יעבירנו, ועכ"פ דברינו קיימים דלדעת הר"ן ז"ל א"א לתרץ כתירוצא דהמצפ"א ז"ל.

תמצית העולה מהדברים

א] קיי"ל דהיו מזין על הכ"ג קדם יוה"כ או בכל יום או בשלישי ושביעי לפרישתו, אבל בחל שלישי או שביעי בשבת לא היו מזין עליו דהזאה שבות, והק' רבנן בתראי ז"ל קושיא עצומה דא"ה דהיתה במקדש ואין שבות במקדש.

ב] השעה"מ ז"ל תי' דאמרי' בפסחים דלא התירו שבות בשבת לצורך אחר השבת, וא"כ ההזאה על הכ"ג לא הי' לצורך שבת אלא לצורך יוה"כ שלאחריו, וצ"ע בדבריו ז"ל דההזאה היתה מעלה בעלמא לכבוד כניסתו למחנה שכינה, מחשש שמא נטמא במת, אבל לדעת ר' יוחנן דההזאה נלמדת ממילואים שהי' הזאה כל ז' ימים, וא"כ ההזאה היא חיוב עצמי והדר הו"ל שבות לצורך השבת, והרי התוס' כתבו דגם לר"ל לא הוי מזין בשבת.

ג] הגבו"א ז"ל תי' דכיון דההזאה היתה בהר הבית ולא בעזרה ובהר הבית לא נאמר הכלל דאין שבות במקדש, אמנם השעה"מ ז"ל נקט דגם בהר הבית אמרי' אין שבות במקדש, אבל הפר"ח ז"ל כ' דרק בעזרה נאמר כלל זה.

ד] המצפ"א ז"ל תי' דבהזאה איכא ב' שבותים, חדא משום מתקן גברא, ועוד משום גזירה דשמא יעבירנו ד"א ברה"ר ואיסור שיש בה ב' שבותים לא הותרו במקדש, והנה יסוד זה דב' שבותים לא הותרו כבר כ' הגרעק"א ז"ל וליף לה מהא דאע"ג דאין שבות בבין השמשות מ"מ ב' שבותים אסור גם בבי"ש, [ונסתפקתי לפי"ז ב' שבותים במקדש בביה"ש האם שרי דנימא דשבות אחד יתיר ביה"ש ואידך שבות יתיר מקדש].

ה] מיהו צ"ע דע"כ לא שמענו אלא בעובר ב' איסורי שבות אבל איסור אחד שנאסר מכח ב' טעמים לא שמענו, וסברא היא דחומר עבירה דב' שבותים, היינו בב' איסורים ולא באיסור אחד מכח ב' טעמים.

ו] ונראה בע"ה המצאה נפלאה, דגם בהזאה איכא ב' שבותים, דהנה נחלקו רבנן ור' אליעזר האם הזאה צריכה שיעור, והשתא לרבנן דהזאה צריכה שיעור, א"כ שבות דמתקן אינו עובר אלא בגמר ההזאה כשניתקן הגברא, אבל שבות דשמא יעבירנו עובר כבר בתחילת ההזאה, וגם לדעת ר"א דאינה צריכה שיעור, מ"מ איסור שבות דשמא יעבירנו עובר מיד בפעולת ההזאה, ואיסור מתקן עובר רק כשהזאה הגיעה על גוף האדם הנטהר, וצ"ע בסברא זו.

ז] תו צ"ע, דנראה בע"ה דליכא כלל שבות דמתקן בהזאה זו, דהא אין כאן אלא ספק טומאה ועל הצד דאינו טמא ליכא מתקן, וכיון דאיסור הזאה בשבת הוי מדרבנן, א"כ ספיקא דרבנן לקולא, ולא דמיא לדמאי דאסור להפרישל בשבת משום מתקן והתם נמי הוי ספק, דשאני התם דבלא ההפרשה אסור באכילה ונמצא תיקונו הוי תיקון ודאי, אבל שבות דשמא יעבירנו שפיר שייך בהזאה דסו"ס חיישינן שמא יעביר מי החטאת ומה לי לאיזה צורך מזה אם צורך ודאי או צורך ספק, נמצא לפי"ז דבהזאה על הכ"ג ליכא אלא שבות אחד.

ח] ונלע"ד בע"ה לתרץ באופן נפלא, דכיון דכל סיבת ההזאה היינו על הצד דנטמא, וא"כ ממ"נ על הצד דנטמא הרי מתקן גברא, וא"א לנקוט החבל בב' ראשים, דלענין איסור מתקן בשבת נימא סד"ר לקולא ונקוט הצד דאינו טמא וליכא מתקן, ולענין גוף ההזאה שלכן מזין עליו נקוט דהוא טמא, והרי אם התרת להזות שוב אין צורך בהזאה, ואם יש צורך בהזאה שוב אינך יכול להתיר ההזאה.

ט] מיהו אכתי צ"ע ולאידך גיסא דרק שבות דמתקן איכא ולא שבות דשמא יעבירנו, דהר"ן ז"ל כ' דמילה בשבת לא גזרי' שמא יעבירנו דרק הוא טרוד והרבים יזכירו לו והזאה בער"פ הוי שבות דכולם טרודים בפסח, וכ' הצל"ח ז"ל דלפי"ד הזאה בשאר שבתות השנה לא נאסרה, וצ"ל דהמצפ"א ז"ל קאתי בדעת התוס' דטעמא דבמילה לא גזרו משום דנכרתו עליה י"ג בריתות, ולפי"ז בהזאה דליכא טעם זה שפיר גזרינן.

מאמרו של מרן אדמו"ר שליט"א מתפרסם בעלון בקיצור מופלג, המעוניין בקבלת המאמר המלא יפנה למייל dzikov8@gmail.com

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

◆ הרב אהרן רכניצר ◆

"בְּצֶל הרצון - כך מסירים שכבות ה'עמדה' עד להגעה לאינטרס האמיתי"

לפני כמה שבועות התקשר אלי יהודי בעקבות פרסום שלי, שם הופיע שאני מקבל אנשים לייעוץ וגישור. שואל אותי האלמוני כדלהלן: אני ורעייתי חלוקים על מקום המגורים. היא מתעקשת לגור בבית שמש לצד הוריה, ואילו אני רוצה לגור ב... שם יש לנו קהילה גדולה ומגוונת, עם הרבה תוכניות לילדים וחינוך רב פעלים וכמובן שם גרים חברי בקבוצת גילי, **האם יש לך דרך לגשר בינינו?** הוא גם מציין בפני שהוא צריך להגיע מרחק של שעתיים נסיעה והם לא יבוא על ספק.

עניתי לו שרוב הסיכויים שלא אוכל לעזור לו: **א.** כי ברוב המקרים עניין המגורים נקבע יותר לפי האשה. **ב.** גם אם נניח שיש מקום לדון, הרי אתה בא אלי כי אתה רוצה 100% הצלחה, ומצד שני גם רעייתך תרצה 100% קביעה לצידה. גישור מגיע מירידה לפרטים וברור אינטרסים של כל אחד ומוצאים דרך ביניים שכל אחד יכול להתגמש למקום האמצע, ואילו כאן אין דרך ביניים זה או או. מה שאני אולי כן יכול, זה לנסות לגשר לעצמך את הפערים שבינך לבין עצמך **שתוכל לחיות עם קביעת המגורים בבית שמש** כשתלמד למקסם לעצמך, את מה שאתה כל כך רוצה בעיר בה אתה חושק לגור בו. **לתהליך הזה אני משתמש ב'אפקט הבצל'.**

אפקט הבצל הוא מודל פסיכולוגי שמדמה את האישיות האנושית לבצל, בעל שכבות רבות. ממש כמו בצל, ונועד להבחנה בין עמדה לאינטרס. כי כמו שאנחנו "קולפים" שכבות חיצוניות, אנחנו מגיעים בהדרגה לשכבות פנימיות ועמוקות יותר. המודל הזה שימושי במיוחד כשמנסים לזהות את ההבדל בין **עמדה** ההצהרתית מה שאנחנו מציגים כלפי חוץ. לבין **אינטרס** קרי הדחפים והצרכים האמיתיים שמניעים אותנו.

העמדה היא לרוב **השכבה החיצונית ביותר ב"בצל"**. זוהי דעה, עמדה רשמית, או עקרון שאדם או קבוצה מציגים לעולם. עמדות יכולות להיות מושפעות מנורמות חברתיות, ממה שמקובל לומר, או אפילו מהצורך להרשים או להישמע כמי שתומך באג'נדה מסוימת. **לעיתים קרובות, עמדות הן מה שאנחנו חושבים שאנחנו צריכים לומר או להראות, ולא בהכרח מה שאנחנו באמת רוצים או צריכים.**

לדוגמה: אדם שמצהיר על תמיכה נלהבת בהורדת מיסים (עמדה), יכול להיות שמאחורי עמדה זו מסתתרים אינטרסים עמוקים יותר.

האינטרס הוא ליבת הבצל, השכבה הפנימית והאמיתית ביותר. **אלו הם הצרכים, הרצונות, הדאגות, הפחדים והמניעים האמיתיים שעומדים מאחורי העמדות.** אינטרסים הם הכוחות שמניעים אנשים לפעול בדרכים מסוימות, והם לרוב מורכבים יותר ועמוקים יותר מעמדות פשוטות. **כשאנחנו מבינים את האינטרסים, אנחנו יכולים להבין טוב יותר את המניעים האמיתיים של אנשים וקבוצות.**

בהמשך לדוגמה הקודמת: ייתכן שהאינטרס האמיתי של התומך בהורדת מיסים הוא לא עקרוני בהכרח, **אלא הצורך שלו להגדיל את ההכנסה הפנויה שלו**, או החשש שלו מנטל או עומס כלכלי אישי.

היכולת להבחין בין עמדה לאינטרס היא קריטית במגוון רחב של מצבים:

במשא ומתן: הבנת האינטרסים האמיתיים של הצד השני מאפשרת למצוא פתרונות יצירתיים שמספקים את הצרכים של כולם, במקום להיתקע בעמדות נוקשות.

"הבנת האינטרסים היא הדרך לדלות מהו האלטרנטיבה הטובה ביותר ליצירת הסכם משא ומתן", הוא קריטי בהבנת עיקרי המניעים. **הבנת האלטרנטיבה של עצמך ושל הצד השני עוזרת להבין מהם תחומי החפיפה האפשריים ומהי נקודת השבירה שבה כבר אין כדאיות להמשיך במשא ומתן.** אם אתה יודע מה האלטרנטיבה הטובה ביותר של הצד השני מחוץ לשולחן המשא ומתן, אתה יכול להעריך טוב יותר את האינטרסים שלו ואת כוח המיקוח שלו.

בפתרון קונפליקטים: לעיתים קרובות קונפליקטים נראים **כהתנגשות עמדות**, אך בפועל הם נובעים **מאי-הבנה של אינטרסים.** זיהוי האינטרסים המשותפים יכול לסייע בגישור. כאשר שני הצדדים יממשו את האינטרסים בדרכים חדשות.

בהבנה בין-אישית: בין אם במערכות יחסים אישיות, חברתיות או מקצועיות, הבנת האינטרסים של האחרים מאפשרת **תקשורת יעילה יותר** ומערכות יחסים עמוקות יותר.

בניתוח מצבים פוליטיים וחברתיים: הבנת האינטרסים של קבוצות ועסקנים שונים מאפשרת לנתח טוב יותר אירועים ולהבין את המניעים מאחורי הטיעונים או ההחלטות.

כדי לקלף את שכבות הבצל ולחשוף את האינטרסים הנסתרים מאחורי העמדות, אפשר להשתמש בכמה שיטות:

שאילת שאלות "למה"? במקום להתמקד ב"מה" העמדה, נסו לשאול "למה" האדם מחזיק בעמדה הזו. מה הוא מקווה להשיג? ממה הוא חושש?

שאלות פתוחות: במקום שאלות "כן/לא", שאלות שמתחילות ב"איך", "**למה**", "**מה גורם ל...**", "**ספר לי על...**" מעודדות את הצד השני לפרט ולחשוף יותר אינטרסים.

הקשבה פעילה: שימו לב לא רק למילים שנאמרות, אלא גם **לשפת הגוף, לטון הדיבור ולרגשות המובעים.** לעיתים קרובות, אלה יספקו רמזים לאינטרסים האמיתיים.

חיפוש אחר תועלות וחסרונות: מה האדם ירוויח אם העמדה שלו תתקבל? **מה הוא יפסיד אם לא?** זיהוי הרווחים וההפסדים הפוטנציאליים יכול להאיר את האינטרסים.

התבוננות בדפוסי התנהגות: האם ישנם פערים בין מה שהאדם אומר, לבין מה שהוא עושה בפועל? פעולות לעיתים קרובות משקפות אינטרסים אמיתיים יותר מאשר הצהרות.

אמפתיה ופרספקטיבה: נסו לשים את עצמכם בנעליים של הצד השני. **מה הם האתגרים והלחצים שהם חווים?** הבנה אמפתית יכולה לחשוף אינטרסים נסתרים, כאשר הטוען נרגע הוא בלי משים חושף את האינטרס הסמוי.

לסיכום, "אפקט הבצל" מזכיר לנו שהמציאות מורכבת יותר ממה שהיא נראית על פני השטח. **על ידי קילוף שכבות העמדה והגעה לאינטרסים האמיתיים**, אנחנו יכולים להשיג הבנה מעמיקה יותר של אנשים, מצבים וקונפליקטים, ולמצוא דרכים יעילות יותר להתמודד איתם. הבה נבחן זאת דרך הפרשה ונגלה ביטוי מובהק להבעות עמדה המסתירה את האינטרסים האמיתיים.

ותקרבון אלי כולכם... את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן. וייטב בעיני הדבר וכו' (א כ"ב). וברש"י הדרך אשר נעלה בה, **אין דרך שאין בה עקמימיות**: ואת הערים אשר נבוא אליהן **תחילה לכבוש. וייטב** בעיני ולא בעיני המקום. **ולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלוקיכם** (א כ"ו).

הנה צריכים אנו להבין שפרשתנו פותחת בדברי התוכחה באופן כללי ואח"כ בפרטות **וצ"ע מדוע קטע באמצע להכניס הענין של מינוי הדיינים שהוא שבחם של ישראל** שענו ואמרו "טוב הדבר אשר דיברת לעשות" ומשם חוזר להוכיחם על פרשת המרגלים? עוד נרצה להבין **מדוע אם הקב"ה אומר למשה** (רש"י שלח) **"חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי מרגלים, למען לא ירשוה" מדוע בכל זאת שלחם?**

הבנת הדברים יאמנו בשני דברי החת"ס. א] שהם הטעו את משה רבינו, ותקרבון כולכם **בטענה הוגנת שצריך הכנה מעשית** לדעת הדרך כי אין דרך שאין בו עקמומיות, וצריך לבדוק את תוואי הדרך שמהם יהיה קל לכבוש. ולכן **וייטב בעיני הדבר** כדברי הרמב"ן שם פרשת שלח ששמח איך כולם מאמינים ובטוחים בניצחונם על ידי ה', אלא שצריך פשוט להכיר את הדרך. ולבסוף נתגלה שלבבם לא היה שלם, רק בפיהם אמרו כן. ומוסיף שפיהם של ישראל נקרא פי ה', אשר שם להם חוקים ומשפטים בפיהם **ונדרש מהם שפיהם יהיה נקי מכל זיוף וכיזוב**, על כן אמר **ותמרו פי ה'** שהוא לשון **המרה וחילוף** שהכזבתם בפי ה'.

והנה נמצא הטעייה נוספת כפי שמביאו החת"ס עה"פ **אנה אנחנו עולים אחינו המסו את לבבנו.** על פי דברי הזוה"ק (שלח) שהמרגלים חשבו שכשיכנסו לא"י לא יהיו עוד נשיאים על כן רצו לגרום לעיכובא. ומוסיף עוד שהירושלמי (מובא בתוס' סוטה לד ע"א) שמלבד הנשיאים **היה עוד אחד עם כל נשיא** ככתוב **אחד למטה, אחד למטה** ויחד היו כ"ד אנשים. והנה ישראל הבינו שאותם הנשיאים ישקרו מהטעם שירצו להישאר בנשיאותם, על כן מלכתחילה לא האמינו להם, אלא מה שהיה לבסוף **שאחינו המסו את לבבנו**, כוונתן לאותם האחים שהצטרפו לנשיאים, והם הטעו אותם שעל אף שלהם לא היה אינטרס אישי כמו הנשיאים, מ"מ הטעו אותם בכך שהצטרפו לעמדת הנשיאים.

בפרשת מינוי הדיינים למדנו שצריכים להיות אנשים **חכמים ונבונים**, שהגדרתו להיות **מבין דבר מתוך דבר.** לזה הכניס דבר זה בין הדבקים, שמשה רבינו מלין על עצמו שבתמימותו לקח את דברי ישראל שנאמרו מן השפה ולחוץ, ולא שת לערמומיות שהיו בין דבריהם, וזהו אומרו **'וייטב בעיניו ולא בעיני ה'** כי הקב"ה בוחן כליות ולב, ידע את אשר בלבבם, ולכך הבטיחם נאמנה **חייהם שאני נותן להם מקום לטעות**, כי על דאטפת אטפוך, (אבות ב) מי שדימה בעצמו לגרום לאחר לטעות-שלא יתפלא שמשמים יגלגלו לו שהוא עצמו יוטעה בידי אחרים. אפשר שמשה מפאת ענוותנותו פירש דברי ישראל בשטחיות שכוונת דבריהם לטובה, על כן חשב גם שבדברי הקב"ה, יש אפשרות שיתכן להם לטעות, אך לא בהכרח, **ומאחר שלא חשדם בכלום, היה בטוח שלא יטעו בדבר.** ולכן שלחם.

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

לעטר כתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

◆ הרב נדב מגד ◆

תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושה, שהרי סייע הקדוש ברוך הוא את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו (גיטין נז.)

וצריך להתבונן, הכיצד יעזור הקב"ה לרשע מרושע, אשר סופו הוכיח על תחילתו, שהרי עשה כל שביכלותו, כדי להשמיד להרוג ולאבד את כלל ישראל (יוציין ב'אור יהל' (ח"ב מטו"מ) דהוכיח מכאן דעד כדי כך גדול כח הבושה, שאף לרשע הקב"ה מסייע).

ונ"ל, ע"פ הא דאיתא בפרשתן,"ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהם", פרש"י מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה. אמר, ראובן בני, אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו וכו' כדאיתא בספרי, עכ"ל. ומבואר מזה, מה נורא כח הבושה, שהיה חושש יעקב שמא אם יוכיח לראובן, ילך וידבק בעשו הרשע, והטעם מבואר בספרי, שבכל פעם שיראה מקבל התוכחה את המוכיח, יצטייר בעיניו כאילו עומדים לפניו מעשיו הרעים, וחוזר ומתבייש שוב ושוב, עד כי ילך וידבק ברשע שבאדם, ורק כדי להמנע מהבושה.

ולכאו' מבואר, שמכוחות הנפש, כדי להמלט מן הבושה יוליד בנפשו כוחות מתנגדים, ואף הגרועים ביותר, והוא כדי לגונן בעדו שלא יצטרך להתמודד שנית עם בושתו. וכעין זה מצינו בירושלמי (ערלה פ"א ה"ג) דנטיעה בין שני נטיעות, אחת זקנה ואחת ילדה, האיך נדע מנין אוכלת הנטיעה האמצעית. הכלל הוא, דאם עליה נוטים כלפי הילדה, ברי הוא שהיא אוכלת מהזקנה, ואם עליה כלפי הזקנה, א"כ אוכלת היא מהילדה, דהינו, שכיון פניה לאן מוטות, עד הוא, שמקבלת חייה דוקא מן הצד השני. ובטעם הדבר ביארו שם, אמר רבי יודן בר חנין סימנא דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה, דהינו שהבושה שיש אפי' לצמח, לקבל חיות מחבירו וממילא להוקיר לו טובה ע"ז, גורמת לו להפנות גבו אליו, שלא להתמודד עם הבושה בהיותו מקבל.

וזה הביאור בדברי חז"ל (רבה מטות) וישלח אותם משה. אמר הקדוש ברוך הוא למשה נקם נקמת (מדין), אתה בעצמך, והוא משלח אל אחרים. אלא מפני שנתגדל בארץ מדין אמר אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה, המשל אומר בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן, ע"כ. ולכאו' הוא פלא, למה יעלה בדעתו של אדם לזרוק אבן לבור שממנו שתה, ועוד, שאינו דומה למדין שעתה הזיקו את ישראל. אלא דהביאור הוא כנ"ל, דהבושה של היותו מקבל מן הבור, תגרום לו לפתח מידת שנאה אל הבור ולרצות לא פחות מאשר להזיק לו, לכן נמנע מרע"ה מלנקום במדין, דשמא יתערב אצלו אותה מידה רעה הנובעת מהבושה של היותו מקבל. אלא שגם גילה לנו מרע"ה התרופה להנ"ל, והוא להכיר בטובת חבירו, דבכך שמודה בקבלת הטובה, ממילא לא תגרום לו הבושה לכפור, והבן.

ובזה, יש כדי להבין דברי הגמ' (גיטין נז.) דהרי חזינן דאף יעקב חשדו לראובן שילך וידבק בעשו מכח הבושה, וכנ"ל, וא"כ אפשר שבר קמצא בתחילתו לא רשע היה, אלא שערס הבושה העבירו על דעת קונו, ואמנם סייע הקב"ה בידו דהבושה היא שהובילה אותו לרשעתו.

עטרת פז

ממחשבת המוסר

◆ הרב יצחק ריין ◆

לישועתך קיוינו

לאחר שחרורו של כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז זי"ע ממחנות ההשמדה של הצורר הנאצי, התבטא הרבי ואמר כי אכזבתם של המשוחררים הייתה עצומה - "היינו בטוחים שרק המשיח הוא שיגאל אותנו ולא האמריקאים"...

◆◆◆

בימים שלאחר המלחמה שארית הפליטה בארץ ישראל קיוותה לאיזה קורת רוח ואולי התפללו להקמת מדינה. לו היו מבקשים משיח יתכן והיו נגאלים. גם בימינו מצפים לאיזה פתרון לבעיות כל אחד לפי עניינו אבל יש דבר אחד.. כמו שאומר הח"ח משל למה הדבר הדומה? - על בן מלך שסרח, ואביו הרחיקו מארמונו, הגלהו הרחק הרחק, ושלח אותו לעבוד עבודת פרך אצל איכר פשוט שבפשוטים. לאחר שעברו כמה חודשים, התגעגע המלך לבנו, ושלח את מקורבו שילך אל האיכר ההוא, שיודיע לנסיך שאביו המלך מעוניין לסייע לו, וישאלהו במה הוא זקוק לעזרה.

כשהגיע השליח אל הכפר בו שהה בן המלך, הזדעזע לראות את מצבו הנורא של הילד המעודן, שהיה מורגל בכל התפנוקים שבעולם, ועתה עליו לעבוד אצל איכר המרוחק כמרחק שמים וארץ מנימוסי מלכות. כשהציג השליח את עצמו בפני בן המלך, ושאל במה הוא זקוק לעזרה, ביקש הנסיך שאביו המלך ישתדל אצל האיכר שלא ייתן לו עבודה כל כך קשה, ושיתן לו מדי יום קצת יותר אוכל...

כשחזר המקורב אל המלך ודיווח לו על בקשותיו של בנו, פרץ המלך בבכי, ואמר: 'הזהו בני כך נראה בן מלך זה מה שעומד לו בראש - שיתנו לו קצת יותר אוכל, ולא ישתעבדו בו הלא היה באפשרותו לבקש הרבה יותר הוא היה יכול לבקש ממני שאשחרר אותו, שאחזיר אותו אל הארמון, ואכשירנו לימים שבהם יצטרך לאחוז בתפקיד המלך, ולענוד את הכתר לראשו!'...

כך גם אנחנו, אמר ה'חפץ חיים', מבקשים מהשי"ת שייתן לנו קצת יותר אוכל, קצת יותר פרנסה, קצת יותר נחת, אבל שוכחים את העיקר, ולא מבקשים על הגאולה, וחבל. כי אם היינו עושים זאת, בוודאי שבכלל מאתיים מנה, ועם גאולתנו - היו גם כל הצרות חולפות מן העולם!

◆◆◆

"בשולחן ערוך נאמר כי בשעת ברכת המזון יש לכסות הסכין, לפי שיש חשש שבזמן שהוא אומר 'רחם נא על ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך' - ידקור עצמו בסכין מרוב צער על החורבן. והנה", שאל השואל את הגרח"ק זצ"ל "מעולם הרי לא שמענו על חשש כזה, שאחד יזיק לעצמו כשמזכיר את חורבן בית המקדש?". רבי חיים שמע את השאלה והשיב לו: "הדין לא מוזר. פעם כל איש פשוט היה מבין את חומר עניין החורבן, ומאבד את עשתונותיו כשמזכירו, עד כדי כך שהיה חשש אמיתי לסכנת נפשות. אנחנו, לצערנו הגדול - משונים, ולא ההלכה!".

◆◆◆

בליקוטי מוהר"ן כותב רבה"ק דברים נפלאים שיש בהם גם כדי לנחם את האדם מצרותיו וגם להבין ולכוון לתכלית האמיתית ולהתפלל על הגאולה ואלו דבריו: כל צער שיש לאדם זהו בעצם צער שיש לשכינה ובדרך זו היא מספרת לאדם את צערה בכדי שיתפלל בעבורה ולכן ובשל כך צריך לְהָקִשִׁיב לַעֲצְמוֹ ולומר, מָה אֲנִי וּמָה חַיֵּי כִּי הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לִי הַחֶסְרוֹן שֶׁלּוֹ וְכִי יֵשׁ כָּבוֹד גָּדוֹל מִזֶּה מִתּוֹךְ כָּךְ בָּא לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְנִתְחַדְּשוּ הַמַּחִין שֶׁלּוֹ וְכָבוֹד וְהָדָר מַעֲטִירוּהוּ הֵינוּ עַל יְדֵי כָּבוֹד וְהָדָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לוֹ הַחֶסְרוֹן תִּעַטְּרוּהוּ בְּמַחִין חֲדָשִׁים.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

◆ הרב מנחם כץ ◆

ד' עינויים מדין אבילות או מדין התענית

כתב המנ"ח (שי"ג), ונ"פ דהד' עניים בט"ב חוץ מה שאסורים מטעם אבילות כמבואר בתענית ל., מ"מ אסורים מחמת עינוי דהשוו התענית ליום"כ. וראיה דמחמת אבילות מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן, ובט"ב אסור אפי' להושיט אצבעו במים כי חוץ מטעם אבילות הטעם מחמת עינוי. ולפיכך באם חל ט"ב בשבת דנדחה אחר השבת, דלדעת הרמ"א נוהגים בשבת דבר שבצנעה, מ"מ מותר לרחוץ פניו וידיו, דכל שהוא מחמת תענית כגון אכילה או שתיה ורחיצת ידים ופניו כיון דתענית נדחה נדחה, אך רחיצת כל הגוף או סיכה דהוא בט"ב מטעם אבילות לא נדחה ממקומו ונוהג בצנעה.

והנה פסחים נד: איתא אסור לו לאדם שיושיט אצבעו במים בתשעה באב, כדרך שאסור להושיט אצבעו ביום הכיפורים. ופריך מדתניא, אין בין ט"ב לתענית ציבור אלא שזה אסור בעשיית מלאכה כו', הא לכל דבריהם, שוין. והרי לגבי תענית ציבור פניו ידיו ורגליו מותר. ומשני תנא קולי קולי קתני. דברישא תנא אין בין ט"ב קל מיום"כ, אלא שזה ספיקו כו', וסיפא תנא אין ט"ב קל מתענית ציבור אלא לענין מלאכה, ובחומרי דט"ב מת"צ לא איירי. ותמה הגרע"א דעדיין מצאנו קולא דקיל ט"ב על תענית ציבור. דלגבי ת"צ תנן עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, בבנין ובנטיעה, באירוסין ובנישואין. ואילו בט"ב מארסין. וז"ל התוס' (מגילה ה:), וחמירי מתשעה באב שמארסין בו. ולדברי המנ"ח י"ל, דהנה בפסחים איתא קולי קולי קתני, והיינו דמשנה זו נשנית כהמשך להבדלים שבין יוה"כ לט"ב. והנה ביוה"כ ליכא דיני אבילות, וע"כ דהנדון הוא מהל' עינוי ותענית. ובזה באמת לא מצאנו קולא בט"ב אלא לענין מלאכה (וזה חידוש שאיסור מלאכה דת"צ הוא מצד התענית). ומה דמצאנו קולא נוספת, היינו מהל' אבילות וניזוף, דניזוף דתעניות אחרונות חמיר מאבילות דט"ב, ואי"ז נוגע לסוגיא דפסחים. [שו"ר מש"כ בחידושי מרן רי"ז הלוי הל' תעניות].

מגילה ה: בקש רבי לעקור ט"ב ולא הודו לו כו'. והקשו התוס' היכי ס"ד דהאי תנא דרבי היה רוצה לעקור ט"ב לגמרי והא אמרינן כל האוכל ושותה בט"ב אינו רואה בנחמה של ירושלים, ועוד דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו. והרשב"א תירץ דאי"ז מבטל, דתקנה ראשונה בתנאי היתה, דהא קרי להו צום וקרי להו שמחה כו'. ובדעת התוס' שלא תירצו כן נראה, דהנה הקדימו התוס' להקשות דהאוכל ושותה ביוה"כ אינו רואה בנחמה של ירושלים, והיינו דנהי דמהל' תענית י"ל דכן היה התנאי לכתחילה כבשאר ת"צ, אולם בט"ב יש ענין נוסף והוא ענין האבילות, ובזה ל"ש לומר כן.

עטרת הסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

◆ הרב אברהם יצחק כהן ◆

על אלה אני בוכיה

בעת אשר נשב על הארץ לקונן ולבכות על חורבן בית מקדשינו, נתבונן ונעמיק בגודל האבידה אשר חסרנו בחורבן הבית, יפה נוף משוש כל הארץ. אשר כל ההשפעות הרוחניות והגשמיות באו על ידה, ועתה חסרנו כל אלה.

הבה נלמד במשנת רבותינו עומק הבכיה והצער שעל אלה אני בוכיה. הא לך לשון קדשו של רבינו הקדוש רבי חיים מטשרנוביץ בספרו הקדוש "באר מים חיים" זי"ע (פרשת שמות):

בפסוק (איכה ה', ג) יתומים היינו ואין אב. [קשה] שאחד מהם מיותר כי אחרי שיתומים היינו ודאי שאין אב.

ואמנם הוא על דרך משל, למלך שהיה לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן והיו שניהם מסובין על שולחן אביהם, ובודאי כל עודם בבית אביהם כלום חסר מבית המלך והיה להם כל מיני טובות והצלחות וברכות כיד המלך, וברבות הימים אירע שנפל עליו מלך אחד קשה כהמן ולקח את שני בניו הללו לשביה והניחם במאסר בית הכלא והיה להם שם צער ודוחק גדול בכל מיני פורעניות, הן יסורי הגוף מעוני כבל ומרוב עבודה והן עינוים מחוסר לחם ומים.

והנה הגדול שבהם שהיה שלם בשכלו וכבר ידע כי בהיותו על שולחן אביו לא חסר לו כלום והיה נפשו יודעת בטוב כי כל אלה היסורים והעוני המגיע אליו עתה הכל הוא עבור שגלה מעל שולחן אביו וממילא באו עליו כל אלה, ואילו היה בבית אביו ודאי שלא היה נחסר לכלום ועל כן בכל השוועות והזעקות שצעק מתוך הצרה לא נשמע ממנו כי אם אוי לי שגליתי מבית אבי ונתרחקתי ממנו, כי ידע שזה גרם לכל הצרות הבאות עליו.

ואולם אחיו הקטן שלא היה יודע ממעלת אביו וכי כל אשר חסר לו עתה הכל הוא עבור שנתרחק מבית אביו, לא היה צועק כמוהו כי אם על כל צרה וצרה צעק אוי לי על זה כמו אוי לי על שאני חסר לחם או על שאני עובד כזה ובעינוי סבל וכדומה.

ופעם אחד שאל לאחיו הגדול מפני מה אתה אינך צועק על צרת עצמך שאתה חסר לחם ומים וכדומה ותצעק על הרחקתך מאביך, אמר לו: שוטה, שוטה, מה אעשה לך שאתה אינך יודע, ואילו היית יודע כמוני שכל הצרות והיסורים האלה לא הגיענו כי אם במה שגלינו מאבינו, ואם היינו אצל אבינו ודאי שלא היינו חסרין לכלום, גם אתה לא היה נשמע מפיך כי אם אוי לי שאני בכאן בלא אבי כי דא ביה כולא ביה ואין אנו חסרין כי אם לזה וזה הוא עיקר גלותינו וצרותינו.

והנמשל מובן ממילא, כי כן הוא בכל גלות ישראל האחים הגדולים שבינינו השלימים בשכלם ויודעים בטוב אשר כל צרה וצרה שבא עליהם בגלות המר והנמהר **הכל הוא עבור התרחקות נשמותינו מאור פני מלך חיים ועבדים משלו בנו שהקליפות שולטים ח"ו על נשמות ישראל, ולכן על כל צרה וצרה שלא תבוא אינם צועקים ושואלים בפיהם כי אם על שגלינו מעל שולחן אבינו ונפשותינו הרחיקו נדוד מאור פניו יתברך כי מבינים אשר אינו חסר לנו כי אם זאת**, אבל אחים הקטנים שבינינו שאינם מבינים כל זאת, קול נשמע בפיהם ביסורי הגלות על כל צער ודחק המגיע להם לומר אוי כי צר לי בזה או בזה כי אינם נותנים לב שהכל הוא עבור התרחקנו מבית אבינו.

וזה שאנו אומרין (איכה) 'יתומים היינו ואין אב', כלומר אף שאנו יתומים וחסרים מכל דבר ודבר וגם כל מיני יסורים שפורט והולך למטה, מימינו בכסף שתינו על צוארינו נרדפנו וגו' אף על פי כן אין בפינו כי אם **'ואין אב' - שנתרחקנו מבית אבינו**, ועבור זה הגיענו כל אלה ואין אנו חסרים כי אם להתקרב אל אבינו ומיד כאשר נהיה עם אבינו ודאי שנהיה מלאים כל טוב כי כלום חסר מבית המלך. עכלה"ק.

וקילורין לעיניים הם דבריו הבהירים של רב האי גאון מגיד מישרים דק"ק בראד בספרו "יפה עינים" (ומשם בארה ל'ביאורי החסידות'), וז"ל: "ודוד המלך כשראה ברוח קדשו האיך ישראל נתרחקו מקוב"ה ושכינתיה, וכל זמן שהיינו קרובים, היה כל ההשפעות וטובות שאין מי שעיכב על ידו, אך עכשיו שנתרחקנו מנו והבדילו עוונינו בינינו ובין אבינו שבשמים, נתמעט השפע, כמו אילן שנעקר משורשו ואין לו עוד יניקה, והיה בדין שנצעק ונתפלל על זה שנתרחקנו ונשארנו כיתומים בלא אב ואם, אך הסכלנו מאוד ואין אנו בוכים ומתפללים על זה, אלא אנו מתפללים על מיעוט השפע, ותאוות הגוף."

"והנה המבקש רפואה למחלתו, צריך לרפאות שורש החולאת וכל החולאים התלויים בשורש מתרפאים ממילא, ואם לא מרפא השורש אינו מרפא כלום, וכן אם היינו מבקשים ומתפללים על זה שנתרחקנו מקוב"ה ושכינתיה, היה תפילה שלנו עושה פרי, וממילא היתה חוזרת השפע והברכה, אך עכשיו שהשכינה מרוחקת ממנו אין השפע והגדולה טובה לנו, כמו החולה שאין אכילתו טובה לו אלא רפואות המרים שנותן לו הרופא המה טובה לו, וכמו שכתב בעל חובת הלבבות, שצריך לבטוח שכל מה שמביא קוב"ה עליו הוא לטובה".

"וזהו שאמר דוד המלך ע"ה במזמור כ"ב, למנצח על אילת השחר, כלומר דוד היה מתפלל שיתגבר השחר של הגאולה, שהגלות נמשל לילה ... והגאולה נמשלה לשחר, ומתפלל שתגברי הגאולה, דמילה 'אילת' לשון גבורה היא, ואמר דוד 'קלי קלי למה עזבתני' ובא כמתרץ 'רחוק מישועתי דברי שאגתי', כלומר התפילה שאנו אומרים בשאגה שלנו זהו המרחק אותי מישועתו, שאנו שואגים על הצרות ועל התלאות, שעיקר השאגה היה לנו לשאול על שנתרחקנו מקוב"ה ושכינתיה ..." עיי"ש באורך.

ושיתי ה' לקראתי שתרחמני עוד בגלותי לגאלני ולעורר לבי לאהבתך.

עטרות ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

◆ הרב נתנאל קצבורג ◆

הבדלה בט"ב שחל בשבת

כתב השו"ע סי' תקנו, **ליל ת"ב שחל באחד בשבת, כשרואה הנר אומר: בורא מאורי האש; ואין מברך על הבשמים. ובליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס, ואינו מברך לא על הנר ולא על הבשמים.** וטעם שאין אנו אומרים שיבדיל מבעוד יום וכמבואר בסי' רצג ס"ג, כתב הטור בשם הבה"ג, **אף על גב דקיי"ל מתפלל אדם של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס, אם חל ט"ב באחד בשבת לא יבדיל מבעוד יום, דאי אבדיל קבליה לתשעה באב ואסור לו לשתות.**

הנה דין זה להבדיל על הכוס במוצאי ט"ב נחלקו בו הראשונים, ונשתדל בע"ה במאמר שלפנינו לבאר מחלוקת זו בקצרה.

בגמ' פסחים קז. איתא תרי לישני במי שלא הבדיל במוצ"ש; ולישנא דרבא מבדיל והולך **כל השבת** כולו, ולישנא דאמימר הולך ומקדש **כל היום** כולו, דהיינו ביום ראשון בלבד. והרי"ף שם גרס איפכא. היינו, דברבא גרס כל **היום** ובאמימר כל **השבת**. וכיוון דקי"ל כרבא, נמצא דלגירסא דידן קי"ל דמבדיל כל השבת ולדעת הרי"ף מבדיל רק ביום ראשון. וב' דיעות אלו הובאו בשו"ע סי' רצט ס"ו וז"ל, **שכח ולא הבדיל במו"ש, מבדיל עד סוף יום ג'. וי"א שאינו מבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר**, והרמ"א שם מוסיף דהעיקר כדעה הראשונה.

כתב הרא"ש בברכות פרק ג סי' ב, **פעם אחת היה הר"י אונן במוצ"ש ואכל קודם הבדלה. ואמרו תלמידיו ונבדיל לפניך, אמר להם האמרינן בירושלמי אם ברכו אחריהם אינו עונה אמן. ולמחרתו כשבא מבית הקברות אמרו לו למה איגך עושה הבדלה והשיב להם מאחר שהייתי פטור אמש בשעת חיוב הבדלה משום שהייתי אונן גם עתה פטור אני. שכן מצינו בפרק קמא דחגיגה** (דף ט א) **חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני כיון שנדחה ביום ראשון שוב אינו חייב ביום שני.** אמנם, הביא שם הרא"ש דעת מהר"ם מרוטנבורג, דאע"פ שהאונן אינו מבדיל במוצ"ש מ"מ לאחר שנקבר מתו צריך להבדיל, דקי"ל שמי שלא הבדיל במוצ"ש הולך ומבדיל כל השבת כולו. ודמיא לנושאי המיטה, דאע"פ שפטורין מן התפילה, מ"מ משנקבר המת אם יש שהות ביום חייבים להתפלל. והרא"ש שם בסוף דבריו מכריע כדעת הר"י וז"ל, **ונ"ל כדברי ר"י, דהא דאמרינן בע"פ מי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת כולה, היינו כשלא היה לו יין במ"ש או שאירעו אונס אחר שלא היה יכול להבדיל. אבל אונן, דבשעה שחל עליו חיוב הבדלה היה פטור, נפטר לגמרי ותו לא מיחייב. ודמיא לגמרי לההיא דחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני.** והשו"ע ביו"ד סי' שמא ס"ב פסק כדעת מהר"ם מרוטנבורג דאונן צריך להבדיל אחר הקבורה.

ובביאור מחלוקת הר"י ומהר"ם, מבואר בט"ז יו"ד סי' שצו דנחלקו בגדר הבדלה אחר מוצ"ש. דדעת הר"י והרא"ש דהוא גדר תשלומין, וכמו גבי קרבן ראיה, ואילו דעת מהר"ם דאין זה בגדר תשלומין, אלא כך הוא עיקר גדר הבדלה שיימשך זמנה עד ליל ד', וגם לאחר מוצ"ש עדיין זמנה ממש הוא. ולהכי מדמה לה מהר"ם לתפילה דמחויבים להתפלל אחר הקבורה, משום דזמן תפילה אינו דווקא בתחילת היום, אלא כל היום הוא זמנה רק שמצוה להקדימה.

כתב הרא"ש תענית פ"ד סי' מ בשם בה"ג, דת"ב שחל להיות במוצ"ש **לא מבדיל עד דנפיק חד בשבתא, ומבדיל כדשרי בתעניתא מיקמי דליטעום. ואף על גב דאמר מר** (פסחים דף קז א) **מבדיל והולך כל היום כולו, כל היום כולו אין טפי לא, ה"מ היכא דהוי שרי למיכל אבל הכא דלא שרי למיכל חד בשבא מבדיל לאורתא דתרין בשבא.** והיינו דדעת הבה"ג, דאפילו לדעת הרי"ף הנ"ל שמי שלא הבדיל במוצ"ש אינו יכול להבדיל בליל שני, זהו בעלמא, אבל הכא דא"א היה לאכול במוצ"ש גם איהו מודה דמבדיל בליל שני. אמנם כתב הרא"ש שם דהרמב"ן (בתורת האדם) חולק על הבה"ג מן הקצה אל הקצה. דלא מבעיא לדעת הרי"ף דאין מבדיל אלא ביום ראשון, א"כ פשיטא דאינו יכול להבדיל בליל שני, אלא אפילו אי נימא דמבדיל והולך כל השבת, הכא אינו מבדיל. דדווקא בעלמא דהיה יכול להבדיל במוצ"ש אמרינן דאי לא הבדיל מבדיל כל השבת, **אבל היכא דמוצאי שבת לא חזי ליה לא מבדיל בלא זמניה, משום כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו.** והרא"ש שם כתב, דלכאורה יש לדמותו לאונן, וא"כ לדעת הר"י [דהכריע הרא"ש כוותיה] כשם דאונן אינו מבדיל אחר הקבורה ה"ה הכא אין מבדילין במוצאי ת"ב. והיינו דמבין הרא"ש בדעת הרמב"ן דס"ל נמי כהר"י, דהבדלה כל השבת היא מדין תשלומין, ולהכי גבי ת"ב דבמוצ"ש היה פטור שוב אין שייך גביה תשלומין להבדיל בליל ב'.

אמנם כתב הרא"ש דלדינא יש לחלק בין ההיא דאונן לת"ב, **ולא דמי כולי האי, דהתם גופיה הוי דחוי דאונן פטור מכל המצות ודמי לחגר. אבל הכא גופיה מיחייב והזמן גורם שאין יכול להבדיל, וכשיעבור הזמן יבדיל, וכן נהגו העם כדברי ה"ג.**

ולדידן, דקי"ל גבי אונן דמבדיל ביום ראשון, א"כ לכאורה פשוט דה"ה גבי ת"ב דמבדיל בליל ב'.

טעם נוסף כתב הרמב"ן לומר דאין מבדילין. דהנה בגמ' ברכות לג. איתא גבי הבדלה **בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והענו קבעוה בתפלה**, ואומר הרמב"ן, **בתשעה באב שחל להיות במוצאי שבת כל ישראל עניים מרודים הם, ובכי האי שעתא לא תקינו הבדלה על הכוס כלל.** ונפק"מ בין הטעמים בחולה שצריך לאכול בת"ב. דלהטעם הראשון גם לדעת הרמב"ן צריך להבדיל דעדיין הוא זמן הבדלה, ולהטעם השני לא תקנו כלל הבדלה בט"ב וא"צ להבדיל.

והנה לגבי קטן האוכל בת"ב נסתפק מהרי"ל דיסקין לומר דצריך להבדיל, אמנם מבואר בכל הפוסקים דהמנהג הוא שאינו מבדיל. אמנם לגבי חולה הזקוק לאכול, המנהג הפשוט הוא שמבדיל וכמ"ש בשערי תשובה סי' תקנו.

ולגבי ברכת בשמים כתב הב"י בשם אבודרהם, **אין מריחין עצי בשמים מפני שבליל תשעה באב אין לעשות נחת רוח**, וכן נפסק בשו"ע [אמנם מצינו לכמה ראשונים שכתבו שיכול לברך על הבשמים, עי' בספר המנהיג]. וכתב הב"י ביו"ד סי' רסה דמטעם זה, למנהג הספרדים שמברכים על בשמים בשעת המילה, בט"ב אין לברך על בשמים. ומשמע דעתו דמשום מיעוט תענוג אסור להריח בבשמים בט"ב. וכתב בשער הציון שכ"נ גם דעת הט"ז והגר"א. אמנם הש"ך ביו"ד שם ס"ק יב כתב, **אינו מוכרח דנראה דהתם היינו טעמא משום שהנשמה יתרה הלכה במ"ש ונתקן ברכת הבשמים לתענוג להשיב נפשו, אבל שיהא אסור בכל ט"ב להריח בבשמים זה לא שמענו.** וכ"כ גם המג"א כאן. והנה בשו"ת לב חיים מהגר"ח פלאג'י כתב נפק"מ נוספת, דלהב"י דהאיסור להריח בבשמים הוא מדיני הצום אם כן חולה שהותר לו לאכול מכ"ש הותר לו להריח, ואם כן יברך על בשמים כשהוא מבדיל במוצ"ש, אבל לדעת הש"ך והמג"א דזהו מעיצומו של יום דט"ב ואינו תלוי בתענית, אם כן גם חולה אין לו לברך על הבשמים. ויל"ע בדבריו דלכאורה גם חולה אין לו להתענג במה שאינו צריך וכמו שכתב המשנ"ב בסי' תקנ וא"כ גם לדעת הב"י לכאורה אין להתיר להריח בבשמים.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא

◆ הרב משה רויטמן ◆

מחול המחוגים

קול הפעמון צלצל בעוז ובהדר, ומוט'ל חוכר הפונדק, השכים כהרגלו באשמורת הבוקר, לחלוב את פרתו, כשלפתע שמע קולות של צהלה חרישית הבוקעות מתוך אחד החדרים.

היה זה הרה"ק רבי **ישכר בער מראדאשיץ** זי"ע, שכונה ה'סבא קדישא'. אותו צדיק נקלע בלילה ההוא לאותו כפר, ונטה ללון בבית מלונו של מוט'ל.

עייף ויגע היה הצדיק כשהגיע, עוד בתחילת הלילה, מדרכו המתישה, וביקש לנוח כדי להמשיך למחרת בדרכו, אלא שלא הצליח לתת תנומה לעפעפיו. משששמע אף הוא את צעדיו של מוט'ל לפנות בוקר, יצא מחדרו ופנה אליו, תוך כדי שהוא מפזז ומכרכר מרוב שמחה.

"מדוע אין כבודו ישן?", הביע היהודי הכפרי את תמיהתו, "ולשמחה וריקודים מה זו עושה?".

"אכן משום כך רציתי לברר אצלך בעל-הבית!", פנה אליו רבי ישכר בער ושאלו כשהוא מראה באצבעו על מורה-השעות (שעון) שעמד בחדר לינתו ושפעמונו קשקש זה עתה, "מנין בא אליך מורה-השעות הלזה?..."

מוט'ל חיכך בראשו, עד שהצליח להיזכר ולספר לו לאורחו הגדול אודות גלגולו של השעון.

◆◆◆

היה זה בחודש אב של שנת תקע"ה, בעיצומו של הקיץ הלוהט, כאשר בפתע פתאום, ללא הודעה מראש, התקדרו שמי פולין בעבים, וגשם עז ניתך ארצה.

וכבר היו החסידים דורשים לשבח, כי הנה השמים מבכים עמהם יחד את השריפה אשר שרף ה', בהסתלקותו הכואבת של **הרבי הקדוש מלובלין** זי"ע - 'החוזה', ביום המר והנמהר - תשעה באב של אותה שנה, ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו (ראש השנה יח, ב).

אלא שכל ההסברים שנתנו הללו לגשם שבא שלא בעונתו, לא ממש הניחו את דעתו של הצדיק רבי **יוסף מטארטשין** זי"ע, בנו השני של הרבי המנוח, שבאותה שעה עשה את דרכו מבית האבל שבלובלין אל בית מגוריו שבטארטשין, ככלות השבעה. הוא ומשמשו בקודש לא היו כלל מוכנים לשינוי המשונה במזג האוויר, ומשראו כי הגשם רק הולך וזועף, לא ידעו לשית עצה בנפשם, עד שהחליטו לפנות לבית המלון שבפאתי הכפר הסמוך, שהיה בבעלותו של מוט'ל, מתושבי הכפר, בכדי ללון שם עד שתשקוט הסערה.

כעבור ימים ספורים, משחלפו הגשמים וקרני השמש חזרו לחמם את הארץ, ארזו את מטלטליהם, ובאו להיפרד ממוט'ל, שדרש מהם את התשלום עבור הלינה במלונו.

ורבי יוסף שעני היה, פשפש ולא מצא בכיסו אף לא פרוטה שחוקה, עד שנאלץ לפתוח את תרמילו ולהוציא משם חפצים יקרים, שנפלו לו בירושה מעיזבונו של אביו הגדול והקדוש, שבו התחלקו ארבעה הבנים, זה עתה, בקומם מעמקי הבכא על פטירתו.

"בחר נא איזה חפץ שתאווה נפשך", הציע בפני מוט'ל, "וטול נא בזה את שכרי".

מוט'ל שכפרי ועם-הארץ היה, לא ידע את ערכם של חפצי קודש אלו, לא מיניה ולא מקצתיה, הוא הביט בחפצים וניסה למצוא את הדבר שיבוא לו לידי שימוש. אך לא בא לידי החלטה, עד שקרא לזוגתו. חכמת נשים בנתה ביתה.

היא העבירה לנגד עיניה את הלבוש אשר לבש בו המלך - בגדי השבת של הצדיק, ואת האבנט שחגר בו רבן של ישראל, כי לא ראתה כל צורך בהם, עד שחפץ אחד צד את עיניה.

"הנה! לכזה אנו זקוקים!", הביעה את שמחתה לעבר מורה-השעות שנמנה בין חפצי הירושה, הוא השעון הגדול שעמד רבות בשנים בקודש פנימה, בחדרו של החוזה, ואשר בכל שעה ושעה היה פעמונו מקשקש בקול גדול, והיה לעזר בסדר יומו המלא והנשגב של הצדיק.

"מעתה תדע לדייק מדי בוקר את השעה שבה זקוקה פרתנו לחליבה!", הסבירה הכפרית לבעלה, "והלא זה יקל מעלינו את כל המלאכה המפרכת הזאת של חליבת הפרה..."

הואילו בני הזוג ליטול את מורה השעות כשכר ללינתו של רבי יוסף, ונאלץ רבי יוסף להיפרד מירושה קדושה זו.

שנים מספר חלפו ועברו, עד לאותה אשמורת הבוקר, שבו הסיח מוט'ל לפי תומו את הסיפור בפני הצדיק מראדאשיץ.

"אוהה!", סיפק הצדיק את כפיו בשמחה יתירה, ופניו אורו כמראה זריחת השמש שיצאה באותה שעה מנרתיקה, "כעת הוברר הדבר למפרע".

"השעון הזה הטריד את מנוחתי כל הלילה. שכן משום מה נשמעו צעדי המחוגים שבו כאילו רוקדים משמחה, כל-שכן אותו פעמון המקשקש בכל שעה ושעה, הלא כולו שמחה! הבנתי אפוא, שהוא שונה מכל השעונים שבעולם, שכן כל השעונים, כשהם מתקדמים משעה לשעה, אמנם מעוררים הם את האדם לתשובה, כי הנה עוד שעה מתקדמת אל עבר המועד לכל חי, לאחר מאה ועשרים, והחי יתן אל לבו. אכן חשוב ויקר הוא הדבר, להתעורר בתשובה, אך דא עקא, שהתעוררות זו מהולה בתוגה ועצב, שמפריעים לעבודת ה'. ואולם שעונו של הרבי - רוח אחרת יש בו, כי הוא שש ושמח על עוד שעה ועוד שעה ההולכת ומתקרבת לקראת הגאולה השלימה, כשנשוב לירושלים ברחמים, עם משיח צדקנו, בבנין בית מקדשינו ותפארתנו, במהרה בימינו".

"לכן רקדתי כל הלילה, לקול שירת המחוגים!..." הפטיר הצדיק באזני מוט'ל המשתומם.

◆◆◆

והלא כה דבריו הנודעים של אותו צדיק, הרבי מלובלין, כאשר בא אליו לראשונה הרה"ק רבי **משה מאוהעל** זי"ע - בעל 'ישמח משה', ושאלו על אודות שמחתם האין-סופית של החסידים, עד שאפילו בימים אלו שנקבעו לאבל ולמספד על חורבן בית המקדש, עדיין מחפשים המה היתרים, כגון לערוך סיומי מסכתות דווקא בתשעת הימים, כדי לאכול בשר ולשמוח שמחה של מצוה.

השיבו הרבי את לשונו של בעל 'חובות הלבבות': "החסיד - צהלתו בפניו ואבלו בלבו".

כי אכן החסידים ואנשי המעשה לא זו בלבד שמתאבלים כדת, אלא אף מוסיפים בליבם להרגיש את עומק צער השכינה, ולהשתתף עמה בצערה, השתתפות מוחלטת. ודווקא משום כך, חשים המה בצורך העז למצוא תחבולות, כיצד לנחם את האם הבוכיה, ולשמח את לבבה, על-ידי צרי ומרפא של שמחה, גילת ורנן.

ומי שדבקה נפשו באור תורתו הבהיר של רבינו **הבעל-שם-טוב** הקדוש זי"ע, שהוא 'אורו של משיח' והתנוצצות התגלותו, כלשון הרה"ק רבי **ישראל דוב מווילעדניק** זי"ע, בספרו הק' 'שארית ישראל', הרי שנתקיים בו "אף-על-גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי" (מגילה ג, א), וכלשון רבינו הבעש"ט "נשמת אדם תלמדנו". וכל לבו מתרונן מהרגשת השכרות של התקרבות הגאולה, מחוגי שעונו מרקדים אותו, עוד שעה חולפת, עוד שעה עוברת, קול דודי הנה זה בא!

לרגל הילולת הרבי הקדוש מלובלין זי"ע - תשעה באב

עפ"י: 'זכותא דאברהם'; 'ייטב פנים'

עטרות של שבלים

פלאות ופרפראות

◆ הרב משה רויטמן ◆

שמחה - סימן לצדיק

וּלְמָכִיר נָתַתִּי אֶת הַגִּלְעָד (ג, טו).

בספר 'מזקנים אתבונן' מובא בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שאמר לפרש את הכתוב, כי הקב"ה אומר למכיר - לצדיק שמכיר אותי - נתתי - סימן אם הוא כזה - את הגיל עד - אם הוא שרוי תמיד בגילה ובשמחה.

מדוע אוכלים מיד לאחר התפילה?

יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן (הפטרה).

כה אמר הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זי"ע (חידושי הרי"ם, בפרשתנו):

מדוע מנהג העולם שלאחר תפילת השחר יושבים לאכול פת שחרית, הלא השכל מחייב יותר להתיישב ללמוד, או לפנות מיד לעסוק במצוות ומעשים טובים. אמנם, הכתוב אומר "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו", ואם על ידי התפילה עדיין לא ידע את השי"ת, אזי על ידי האכילה - אבוס בעליו - אולי יזכה לדעת את ה'..

רמז במגילת איכה למפלת האויבים

תָּבֹא כָל רָעָתָם לְפָנֶיךָ וְעוֹלֵל לָמוֹ כַּאֲשֶׁר עוֹלַלְתָּ לִי עַל כָּל פְּשָׁעָי כִּי רַבּוֹת אֲנָחֹתַי וְלִבִּי דָוָי (איכה א, כב).

בספרו הקדוש 'עטרת ישועה' (מועדים, תשעה באב) כתב רבינו הרה"ק רבי **יהושע מדזיקוב** זי"ע דבר נורא, שתוכו רצוף חיזוק לימינו אלה, כשעת צרה היא ליעקב וממנה נוושע, וזלה"ק:

"במגילת איכה, יש לומר אשר מתחילין 'איכה ישבה בדד' ומסיים (את הפרק הראשון) 'כי רבות אנחותי ולבי דוי'. יש לומר אשר מרמזין תיכף שנזכה בקר(ו)ב למפלת שונאים, כי א"כה י'שבה ב'דד ראשי תיבות ב"ית יעקב א"ש, ותיבת לב"י דוי ראשי תיבות ב"ית י'וסף ל'הבה כנ"ל (כוונתו לפסוק (עובדיה א, יח): והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר), אשר בכוח זה מכלים הרשעים. וניחם הנביא לבל נדאג על חורבן בית המקדש, ואל נתייאש, כי בכח יעקב ויוסף יכלה הקוצים מן הכרם".

עטרת זקנים

ליקוטים נפלאים מתורת רבוה"ק מדז'יקוב זי"ע

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל במדבר בערבה מול סוף.

א"י, כי אמרו ז"ל מה אומנותו של אדם בעולם הזה יעשה עצמו כאלם. יכול אף בדברי תורה כן ת"ל צדק תדברון (חולין פט.). **נמצא שהאדם מחויב למעט בדיבוריו שלא לדבר רק בד"ת. וכן למו"מ לצרכי הפרנסה יוכל לדבר אך כפי ההכרח.**

וזהו: **'אלה הדברים כו' במדבר בערבה מול סוף'**, כי **'ערבה'** נקראת התורה ע"ד 'מתוקים מדבש' (לשון עריבות). **'מול סוף'** רומז להפרנסה, כי קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, והיינו: **'במדבר'**, שלא ידברו רק **אלה הדברים - בערבה**, דהיינו בדברי תורה, או **מול סוף** צרכי הפרנסה ההכרחיים ג"כ מותר לדבר. וזולת זה אסור לדבר, רק בדברי תורה.

(עטרת ישועה)

אחר עשר יום מחורב כו'.

בהקדם הקרא (איכה א ג) גלתה יהודה מעוני כו'. לפי המבואר בספרים הקדושים ובדברי מרן המגיד מקאזיניץ זצוק"ל (עבוד"י לר"ה) אשר בגלותא יען כי אין נביא וחוזה, והדבר הוא בהסתר גדול, ועכ"ז עם בני ישראל מתחזקים עצמם באמונת אלקי עולם ובעבודתו, על ידי זה היחוד גדול מאוד בשמי מרום, יותר ממה שהיה בימי קדם במדבר אצל דור דעה, כמ"ש (ירמיה ב ב) לכתך אחר"י במדבר, בחינת אחוריים, עיין בדבריו.

וזהו 'אחד עשר' רומז על ו"ה, 'מחורב' רומז על זמן החורבן ועל הגלות, אשר על ידי זה נעשה יחוד ו"ה ביחודא שלים אמן.

(אמרי נועם)

איכה אשא לבדי כו'.

על דרך שפירשו בספרים, 'האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', היינו, שיעקב צוה אותם אשר עליהם מוטל רק לראות שיהיה ביניהם אחדות בלב אחד כאיש אחד, באסיפה אגודה אחת. ועל זה נקראים בשם כנסת ישראל, אז אני אמשיך לכם הגאולה העתידה, אשר העיקר תלוי באחדות ואהבת ישראל, כי לא נחרבה ירושלים רק על שנאת חנם. וזהו: 'אֵיכָה **אשא לבדי**', היינו, אשר משה רבינו ע"ה אמר להם אשר מה שתלוי בעסק החורבן והגאולה אנכי לבדי אשא זאת, עלי לתקן האי 'איכה' (כלומר, מגילת איכה), ולהביא הגאולה, ועליכם אינו מוטל רק לתקן הריב והמחלוקת ושנאת חנם שבכם, וזהו: 'טרחכם ומשאכם וריבכם', היינו, הטירחא והמשא מה שמוטל עליכם, הוא רק לתקן הריב והשנאת חנם כנ"ל.

(אמרי נועם)

לא תכירו פנים במשפט, כקטן כגדל תשמעון (דברים א, יז)

וברש"י: שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה. ותראה רמז לזה, כי התיבות 'כקטן כגדל תשמעון' בגימטריא 'שיהיה חביב עליך דין פרוטה כדין מאה מנה' (עם לא אותיות).

(רמזי הפלאות)

בהפטורה: **בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי** (ישעי' א, ב).

יש לפרש הכוונה על דרך אמרם ז"ל (סוכה נב:) ארבעה דברים הקב"ה מתחרט עליהם שבראם, ואחד מהם הוא היצר הרע, שנאמר (מיכה ד) "ואשר הרעותי".

וזה שאמר: 'והם פשעו **בי**', פירוש, אם בנ"י פשעו ח"ו, אזי "**בי**" אני הוא שגרמתי להם זאת, במה שבראתי יצר הרע.

(הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע)

בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה אין לה מנחם מכל אוהביה (איכה א, ב)

נ"ל עפ"י מ"ש בספרים לפרש הפסוק: 'היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באמר אלי כל היום איה אלוהיך', והיינו כי מתאונן על אשר בוכה בדמעות יומם ולילה הוא רק על הלחם שיהיה לו לחם לאכול, באמור אלי כל היום איה אלוקיך, היינו מדוע לא ידרוש אדם כל היום אם ד', פי' לחשוב תמיד לעשות מצות הבורא ית"ש, **וכל זה הוא עיכוב הגאולה, יען שכל אחד פונה למלאכתו ואין דורש ואין מבקש להתפלל בעד גלות השכינה**, וכן פירשו הפסוק: 'מדוע לא בא בן ישי גם היום גם תמול אל הלחם', פירוש ששואל 'מדוע לא בא בן ישי' הוא משיח, ומתרץ, 'אל הלחם', יען שכל בקשתינו ותפילותינו הוא רק אל הלחם, ומעיקר תכלית תיקון השכינה, נשכח מלוח לבו.

וז"פ הקרא שלפנינו **'בכה תבכה בלילה'** היינו שכנס"י בוכה בגלות שהוא דומה ללילה, וא"כ מדוע לא נושענו, ומתרץ, **'ודמעתה על לחיה'**, כי כל הדמעות הם רק על לחם לאכול בלחיים, ולכן **'אין לה מנחם'**, לא בא משיח שנקרא מנחם.

(עטרת ישועה, מועדים, לתשעה באב)

בפרשת המרגלים **"ותשא כל העדה את קולם ויבכו העם בלילה ההוא"** (במדבר יד, א).

ובגמרא (תענית כט:) אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותה לילה ליל תשעה באב היה. ותראה רמז לזה, כי התיבות **'ותשא כל העדה ויתנו'** (עם ד' התיבות) בגימטריא **'בכיה של חנם בליל תשעה באב'**. גם **'ויבכו העם בלילה ההוא'** בגימטריא **'זו הבכיה על חנם'**. גם **'ותשא כל העדה'** (עם י' אותיות והכולל) בגימטריא **'בליל תשעה באב'**. גם **'ויתנו את'** בגימטריא **'בליל תשעה באב היה'** (עה"כ). גם **'בלילה ההוא'** בגימטריא **'אז בליל ט' באב'**.

(רמזי הפלאות, שלח, כח)

לתגובות הערות והארות: 10atarot@gmail.com ◆ מרכז מוסדות דז'יקוב בא"י רח' האיילות 20, גבעת זאב